

Розділ 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.2\(52\).37-41](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.2(52).37-41)

УДК 330.34

Варшава О.В., Дідик Н.В.

РОЛЬ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ У ПРОЦЕСІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Творчі індустрії сьогодні є стратегічно важливими для економічного розвитку країн, вони сприяють зростанню інноваційного потенціалу і можуть стати потужним інструментом для подальшого економічного зростання держави. Креативні індустрії - це дієвий засіб, який покращує рівень життя громадян, сприяє економічному зростанню країн та зниженню соціальної напруженості. Сучасне бачення цивілізаційного розвитку тягне за собою необхідність нової політики по залученню і утриманню людських ресурсів. В умовах економічних трансформацій та збільшенню відтоку працездатного населення закордон для України важливо говорити про створення таких робочих місць, які будуть привабливі для сучасного громадянина. Тому, креативні індустрії, слід розглядати, як сукупний цикл створення, виробництва та розповсюдження товарів і послуг, заснованих на творчості та інтелектуальному капіталі. Поряд з наукою і високими технологіями креативні індустрії служать наріжним каменем інноваційної економіки та економіки знань.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, креативність, креативна індустрія, економічний розвиток.

Постановка проблеми. Впродовж декількох десятиліть спеціалістами в сфері економіки, культури, урбаністики та соціології досліджувалися проблемні питання та вивчалися теоретико-методологічні аспекти формування креативних індустрій, креативних кластерів та креативної економіки. В той же час ці області не можна назвати достатньо дослідженими та опрацьованими, тому питання розвитку креативних індустрій на тлі переходу від індустріальної економіки до креативної є актуальними. Малодослідженим є процес становлення та розвитку креативних індустрій в умовах інноваційного розвитку підприємництва в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пояснення функціонування і становлення креативних індустрій останнім часом викликає

інтерес у багатьох науковців. Розгляд креативних індустрій як системоутворюючого фактора розвитку суспільства відображається у працях таких вчених як: Дж. Хоукінс, С. Леш, Дж. Юррі, Дж. Као, Р. Флоріда, Ч. Лендрі, М. Б. Гнедовський, Є. В. Зеленцова, Л.І. Антошкіна, І.М. Вахович, А.Н. Крилов, О.М. Чуль, А.М. Шевчук, Т. Адорно, Дж. О'Коннор, Ч. Лендрі, І.Я. Мацевіч, Дж. Поттс, М. Хоркхаймер.

Визначення ролі знань в економіці не є новим напрямом дослідження, оскільки ще на початку ХХ - го століття, Йозеф Шумпетер розробив теорію «креативної деструкції», сутність якої зводилась до того, що повна трансформація економіки можлива внаслідок поєднання знань з інноваційними процесами.[1]

Американський економіст і соціолог Р. Флоріда у своїх працях першим торкнувся теми зв'язку креативності та соціально-економічного розвитку. У своїй праці він стверджував, що креативність є вагомим ресурсом економічного розвитку і дозволяє в комплексі поєднати бізнес,

© Варшава О.В., аспірант кафедри економіки та підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород

Дідик Н.В., магістрант факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород

культуру та інновації. Усі його дослідження зводяться до того, що розвиток країни залежить не лише від наявності людського капіталу, а й від рівня розвитку культури, мистецтва та креативності самого суспільства.[2, с. 432]

Дж. Хокінс у своїй теорії креативної економіки припускає, що вона повинна формуватись на основі інтелектуальної власності, що виражається через патенти, авторські права, торгові знаки. Креативна економіка поєднує у собі 15 творчих індустрій, до яких в тому числі входить реклама, архітектура, дизайн, кіно, музика, видавнича справа, телебачення та відеоігри.[3]

Опираючись на це можна припустити, що належний інноваційний розвиток цих творчих індустрій призведе до інтенсивного становлення креативної економіки.

Відомий економіст Дж. Поттс у своїх працях також зазначав, що креативні та культурні галузі носять визначальний вплив на розвиток економіки. За його словами, креативні індустрії є частиною інноваційної економіки і функціонують на рівні науки і техніки. [4]

Відповідно до цього варто свідчити, що для забезпечення розвитку креативної економіки країни недостатнім є розвиток великих чи середніх бізнесових структур. Варто приділяти більше уваги на культурні організації, такі як музеї, театри, бібліотеки та посередницькі агентства між владою і бізнесом.

Незважаючи на всі напрацювання, відкритою залишається проблема дослідження інноваційного розвитку креативної економіки, що пов'язана із наявністю перешкод здійснення інновацій на регіональному рівні. Здатність економіки генерувати нові ідеї побудовані на знаннях і визначає рівень її креативності. На сьогодні найважливішим фактором що забезпечує конкурентоспроможність держави є рівень розвитку науки та технологій.

Процес R&D в державних і приватних установах прямо впливає на економічні показники. Симбіоз наукових і бізнесових структур при помірному державному регулюванню дозволяє досягти значних успіхів у розвитку креативних індустрій.

Формулювання цілей статті. Головними цілями даної роботи є:

1) Аналіз стану креативних індустрій як сегменту інноваційного розвитку економіки України;

2) Виділення основних складових функціонування і розвитку креативних індустрій в Україні;

3) Формулювання переліку кроків для покращення розвитку галузі;

Опис основного матеріалу дослідження. Європейська практика дозволяє засвідчити, що конкурентоспроможність економіки в наступні роки неможлива без створення, передавання й використання знань через дослідження, освіту, професійне навчання та інновації.[5, с. 43-48]

Творчі (креативні) індустрії засновані на пріоритеті малих і середніх підприємств, що виробляють творчі продукти і послуги. Проте розвиток комунікаційних технологій дозволяє таким підприємствам успішно виходити на міжнародні ринки. У міжнародному поділі праці країни сьогодні діляться не стільки на аграрні й індустріальні, скільки на індустріальні та постіндустріальні. У сучасній економіці пріоритетним стає не виробництво і технології, а креативність та інноваційність. Йдеться про новий тип економіки – креативну економіку (creative economy).

Вибір стратегії розвитку – найважливіша проблема, що стоїть зараз і перед Україною. Діюча “Стратегія інноваційного розвитку України 2010-2020”[6] не відображає розвиток креативних індустрій як ключовий або один з основних напрямів інноваційного розвитку держави. Креативність і творчий потенціал виступає там як визначні риси окремих людей або груп і його використання, про індустрію в цілому мови не йде. Можливо більш чітко і планово питання креативних індустрій буде сформульовано у наступній стратегії на 2020-2030 рр., що вже розробляється.

Концепція «творчих індустрій» вперше виникла у Великобританії. З 1998 року розвиток творчих індустрій є пріоритетом британської національної політики, а також, в більшості випадків, – політики муніципального рівня. За останні роки ця концепція (і відповідна практика) поширилася дуже широко в усьому світі і є сьогодні однією з найпопулярніших інноваційних ідей, що мають відношення як до культури, так і до економіки. Офіційне визначення творчих індустрій, прийняте департаментом культури, ЗМІ і спорту уряду Великобританії, звучить так: це діяльність, в основі якої лежить індивідуальне творче начало, навик або талант, і яка може створювати додану вартість і робочі місця шляхом виробництва і експлуатації інтелектуальної власності. Не обмежуючись одним визначенням, департамент пропонує також перелік конкретних видів діяльності, з яких складається творчий сектор економіки. У цей список входять: реклама, архітектура, художній і антикварний ринок, ремесла, дизайн, мода, виробництво кіно- та відеопродукції, програмування, в тому числі створення розважальних інтерактивних програм та комп'ютерних ігор,

музика, виконавські мистецтва, видавнича справа, телебачення, радіо та Інтернет[7].

В Україні сам термін “креативна індустрія” зайняв своє місце у правовому полі лише у червні 2018 р. із внесенням змін до закону України “Про культуру” і трактується як “види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти і послуги є результатом індивідуальної творчості”[8].

Творчі індустрії є феноменом пост-індустріальної епохи. Неодмінною умовою їх розвитку є певний рівень демократизації суспільства, наявність міської та громадянської спільноти, розвинена соціальна сфера і високий

рівень доходу на душу населення. Творчі індустрії виникають там, де насичений ринок споживчих товарів, і залучають інвестиції не тільки тому, що створюють нові робочі місця, а ще й тому, що вони забезпечують швидкий обіг капіталу.

Про вплив креативних індустрій на світову економіку яскраво свідчить зміна позицій у рейтингу найбагатших компаній світу. Якщо у середині минулого століття лідируючі позиції займали сировинні, енергетичні та промислові гіганти такі як «Ford», «Standart Oil» и «General Electric», то зараз за рівнем прибутковості і вартості їх обігнали Google, Amazon, Apple, Microsoft – компанії, пов’язані з онлайн рітейлом, масмедіа та інформаційними технологіями.

Таблиця 1
Найдорожчі компанії світу та напрям їх діяльності.
(станом на 2 квартал 2018 р.) [9]

№	Назва	Діяльність	Ціна
1.	Apple	Електроніка, інформаційні технології	1,09 трлн.
2.	Amazon inc.	Роздрібна торгівля	965 млрд.
3.	Microsoft	Інформаційні технолоґії	852 млрд.
4.	Alphabet inc	Інформаційні технолоґії	819 млрд.

В Україні помітним є розвиток ІТ компаній та популярність професії в цілому. Проте варто зазначити, що ІТ-індустрію України помилково вважають заміною застарілої металургії і сировинному сільському господарству. Важливе уточнення: в Україні розвинений лише один її сегмент - аутсорсинг. Два інших, створення готового ПО і "заліза", розвинені погано.

Показники ВВП за 2017 рік засвідчують вихід на перше місце аграрного сектора(17%), який випереджає велику промисловість(14%) і оптову та роздрібну торгівлю(14%). Натомість ІТ сфера займає всього 3%. [10]

Внесок креативних індустрій у ВВП України становить 4%. Це майже втричі менше, ніж сільське господарство, але на рівні з гірничодобувною промисловістю, і вдвічі більше, ніж будівництво. Культурні індустрії забезпечують 3% робочих місць в Україні. [11]

Потужним фактором який негативно впливає на розвиток економіки України в цілому виступає проведення операцій АТО і ООС на сході країни. За попередніми підрахунками прями

економічні збитки від бойових дій сягають 30 млрд. гривень. [12]

На даному етапі економічного і політичного розвитку України існує ряд факторів, через які інноваційний розвиток підприємництва, розвиток креативних індустрій є уповільненим, а саме :

1) Відсутність розуміння значущості творчих індустрій для розвитку культури та креативної економіки;

2) Тема творчих індустрій практично не звучить і не висвітлюється в роботах по сучасній культурі і менеджменту;

3) Недосконалість законодавчої бази, правових, фінансових і податкових механізмів підтримки та розвитку творчих індустрій;

4) Недостача фахових експертів-консультантів з питань як власне культури, так і оподаткування, права, фінансів та менеджменту такого роду підприємств;

5) Складний і недопрацьований механізм дотримання та захисту авторських прав;

6) Відсутність мотивації здійснювати інвестиції в інноваційний розвиток культури, творчості,

спорту, мистецтва та освіти;

7) Відсутність чітко розроблених регіональних програм інноваційного розвитку креативної економіки;

8) Інтерес інвесторів вкладати кошти у швидкокоопні сфери діяльності;

9) Мала поінформованість населення, щодо

перспектив розвитку креативної економіки;

10) Військові дії на сході країни (АТО і ООС в межах Донецької і Луганської областей).

Відсутність достатнього фінансування інноваційної діяльності з боку держави можна компенсувати нетрадиційними способами фінансування.

Таблиця 2

Нетрадиційні джерела фінансування інноваційної діяльності

Спосіб інвестування	Обмеження	Переваги	Недоліки
Венчурні фонди	Проекти відбиваються на основі бізнес-плану	Діяльність спрямовується на найбільш ризикове інвестування	Можливість втрати підприємством контролю над власним підприємством
Бізнес інкубатори	Наставники малого та середнього бізнесу	Інвестування інтелектуального капіталу	Не сприяють у пошуку прямих інвесторів
Краудфандінг	Взаємодія в мережі Internet на спеціалізованих майданчиках або в соціальних мережах	Залучення безповоротних інвестицій з одночасною рекламою інноваційного продукту	Проект не отримує коштів, якщо оголошена сума не зібрана і кошти повертаються інвесторам

Завдяки ефективному інноваційному розвитку креативної економіки України можна (за прикладом розвинених країн) досягти прискореного зростання ВВП, підвищити конкурентоспроможність підприємництва на глобальному ринку а також збільшити і розвинути власний ринок товарів та послуг. Інноваційний розвиток креативної економіки дасть змогу забезпечити надання більш якісних освітніх послуг, формування нового іміджу України як успішної країни, яка динамічно розвивається і в неї можна інвестувати, збільшення науково-дослідних розробок, активізацію діяльності в сфері кінематографії, радіо- та телемовлення, збільшення спортивно-тренувальних закладів, розвиток архітектури, збільшення туристичних потоків.

Згідно до цього, на нашу думку основними передумовами становлення креативної економіки України є:

1) Формування сучасної законодавчої бази;

2) Створення спеціальних платформ, спільних підприємств та наукових парків для ведення R&D;

3) Підготовка населення, суб'єктів господарювання до генерації нових ідей та швидкого прийняття рішень;

4) Конкуренція між суб'єктами господарювання за здатність використовувати знання та науку;

5) Забезпечення умов розвитку особистості;

6) Здатність швидко переміщувати потоки ін-

формації всередині та за межами держави;

7) Підвищення рівня міжнародного співробітництва та спілкування населення, суб'єктів господарювання, органів місцевої влади.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розвиток креативної економіки України дасть змогу генерувати нові ідеї та знання, які дозволять виробляти та реалізовувати товари, роботи та послуги на зовсім іншому рівні, неприйнятному для сучасної вітчизняної економіки і відповідно сприяти підвищенню конкурентоспроможності. Однак перетворення креативних ідей в товар, який буде користуватись попитом серед споживачів лежить в основі інноваційної діяльності. Саме завдяки інноваційним процесам креативні ідеї можуть бути практично використані у виробництві товарів, робіт і послуг. Інноваційний розвиток креативної економіки є запорукою інноваційного розвитку країни та в цілому важливим чинником покращення економічного, соціального та екологічного розвитку певної території. Сучасний стан інноваційних процесів в напрямку розвитку креативної економіки свідчить про низку проблем, що пов'язані в основному із законодавчими недопрацюваннями, відсутністю належного обсягу фінансування та ефективних регіональних програм. Державі потрібно залучати більше іноземних інвестицій у сферу інноваційного виробництва, що дасть змогу не тільки отримати кошти, але і доступ до передового іноземного досвіду.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Schumpeter Joseph A. The Process of Creative Destruction. From Capitalism, Socialism and Democracy. – New York: Harper, 1975. – 437 с.
2. Флорида Р. Креативный класс: люди которые меняют будущее. – Р. Флорида. – Издательский дом «Классика XXI». – М., 2007. – 432 с.
3. Hokino Dzh. Kreativnaja jekonomika. Kak prevratit' idej v den'gi [how – М.: Izdatel'skij dom «Klassika ННІ», 2011. – 205 с.
4. Сайт “Creative Industries and Economic Evolution” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.culture21.com/2011/10/17/creative-industries-and-economic-evolution/>.
5. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. – Том. Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів Остаточний варіант (проект від 19.10.2011). –К.: Фенікс, 2011. – 76 с.
6. Офіційний сайт Комітету з питань науки і освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/36382.pdf>.
7. Офіційний сайт міжнародної організації «Британські ради» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://creativeconomy.britishcouncil.org/guide/what-creative-economy/>.
8. Закон України «Про культуру» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>.
9. Сайт “Symbol surfing” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.symbolsurfing.com/largest-companies-by-market-capitalizationhttps://>
10. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2017<http://>.
11. Офіційний сайт ГО “Демократія через культуру” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: demcult.org/kulturni-ta-tvorchi-industrii-ukrain/.
12. Офіційний сайт Інформаційно-аналітичного центру РНБО України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mediarnbo.org/2014/09/17/tsina-viyini-ekonomichni-i-sotsialni-naslidki-konfliktu-na-donbasi/>.

REFERENCES

1. Schumpeter, Joseph A.(1975). The Process of Creative Destruction. From Capitalism, Socialism and Democracy. New York: Harper. [in English].
2. Floryda R. (2007). Kreativnyj klass: ljudy kotorye menjajut budushchee [The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community, and Everyday Life]. Moscow «Klasyka XXI». [in Russian].
3. Hokino Dz. Kreativnaja ekonomyka. Kak prevratyt lydey v denhy [How to turn People into Money]. Moscow: «Klasyka XXI» [in Russian].
4. Site “Creative Industries and Economic Evolution”. <http://www.culture21.com>. Retrieved from <http://www.culture21.com/2011/10/17/creative-industries-and-economic-evolution/> [in English].
5. Innovacii v Ukraini: evropejs'kij dosvid ta rekomendacii dlja Ukrainy. – Tom. Innovacii v Ukraini: propozicii do politichnih zahodiv Ostatochnij variant (proekt vid 19.10.2011) (2011) [Innovation in Ukraine: European Experience and Recommendations for Ukraine. - Volume. Innovations in Ukraine: proposals for policy measures Final version (draft from 19.10.2011)] Kyiv: Feniks [in Ukrainian]
6. Oficijnij sajt Komitetu z pitan' nauki i osviti [Official site of the Committee on Science and Education]. <http://kno.rada.gov.ua>. Retrieved from <http://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/36382.pdf>.
7. Oficijnij sajt mizhnarodnoi organazacii «Britans'ka rada» [Official site of British council]. <https://britishcouncil.org>. Retrieved from <https://creativeconomy.britishcouncil.org/guide/what-creative-economy/>.
8. Zakon Ukraini «Pro kul'turu» [Law of Ukraine “About Culture”]. <http://zakon.rada.gov.ua> Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>.
9. Site “Symbol surfing”. <http://www.symbolsurfing.com> Retrieved from <http://www.symbolsurfing.com/largest-companies-by-market-capitalizationhttps://>
10. Oficijnij sajt Ministerstva finansiv Ukraini [official site of the Ministry of Finance of Ukraine]. <http://www.minfin.com.ua> Retrieved from index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2017<http://>.
11. Oficijnij sajt HO “Demokratija cherez kul'turu” [Official site of public organization democracy through culture]. <http://www.demcult.org>. Retrieved from [demcult.org/kulturni-ta-tvorchi-industrii-ukrain/](http://www.demcult.org/kulturni-ta-tvorchi-industrii-ukrain/).
12. Oficijnij sajt Informacijno-analitichnogo centru RNBO Ukrainy [The official site of the Information and Analytical Center for the National Security Council of Ukraine]. <http://mediarnbo.org/> Retrieved from <http://mediarnbo.org/2014/09/17/tsina-viyini-ekonomichni-i-sotsialni-naslidki-konfliktu-na-donbasi/>.